

GERMANIYA TA'LIM TIZIMI

Yakubova Sitora Sharifovna

BMTI akademik litseyi yetakchi o'qituvchisi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada bugungi kunda ilg'or hisoblangan Germaniya ta'lim tizimining uzviyligi va uzluksizligi, ta'lim bosqichlari ketma-ketlikda batafsil bayon qilingan. Unda, jumladan, Germaniya ta'lim jarayonining integratsion xususiyatlari, yo'nalishlari haqida fikr yuritilgan.*

Kalit so'zlar: *Ta'lim tizimi, ta'lim turlari, real maktab, asosiy maktab, jamoat maktabi, hamkorlikda o'qitish, differensial ta'lim.*

Germaniyadagi maktab tizimi boshlang'ich va o'rta ta'limni, ya'ni boshlang'ich maktablarni (1-4/6-sinflar) va birinchi va ikkinchi o'rta maktablarni o'z ichiga oladi. Ikkinchisida turli qobiliyat darajasidagi o'quvchilar bir guruh bo'lib (Gesamtschule, 5–12-sinflar) yoki alohida (Hauptschule, 5–9-sinflar; Realschule, 5–10; Gymnasium, 5–12/13) o'qitiladi. Bundan tashqari, ko'plab federal shtatlarda maxsus maktab turlari mavjud. Boshqa ko'plab mamlakatlarning maktab tizimidan farqli o'laroq, ularning natijalaridan qat'i nazar barcha o'quvchilar bir xil davlat imtihonlaridan o'tadilar. Germaniya mamlakatida maktab tizimi umumiy o'rta ta'lim maktablaridan tashqari kasb-hunar maktablarini ham o'z ichiga oladi. Germaniyada o'quvchilar uchun maktabda o'qish majburiy hisoblanadi. Federal shtatlarda maktab tizimi o'z maktab qonunlari bilan belgilanadi. Federal shtatlarning ta'lim faoliyatini muvofiqlashtirish uchun ta'lim vazirlari konferensiyasi (1949-yil) va Federal-davlat komissiyasi (1970-yil) tashkil etilgan. Germaniyada maktabda o'qish majburiydir (o'quvchilar davlat yoki rasman tan olingan maktabda o'qishlari shart).

Nemis zaminidagi ilk maktablar o'qitiladigan asosiy fan nomi bilan atalgan o'rta asrdagi lotin maktablari edi. O'rta asrlarning ikkinchi yarmiga kelib, nemis tilida so'zlashuvchi birinchi maktablar tashkil etildi. Cherkov maktablaridan farqli

o'laroq, shahar maktablari fuqarolar va shahar hokimiyatlari tomonidan to'langan. Biroq, u yerdagi o'qituvchilarning maoshi soliq daromadlari bilan bog'liq edi. Shuning uchun moliyaviy zaif joylarda yoki Shaharlarda faqat umumiy maktablarga ruxsat berilgan. 19-asr boshlarida Gumboldtning ta'lim islohotlari Century Prussiya nemis grammatikasiga, xususan, ta'lim nazariyasi bilan doimiy ta'sir ko'rsatdi. Majburiy ta'lim 1810-yilda Prussiyada joriy etilgan, bu maktablar to'liq bepul emas edi, shuning uchun har bir to'lovchiga qancha bepul talabalar qabul qilinishi kerakligi keyinchalik belgilandi. Maktablarda ko'pincha bitta xona bo'lgan. Maktablar jamiyat tasarrufida bo'lgani uchun ular "jamoat maktabi" deb atalgan. 19-asr oxirida Germaniya imperiyasi birlashgach, jahon savdosi va yangi texnik yutuqlar natijasida zamonaviy ta'limga bo'lgan talablar orqali Vilgelm fon Gumboldt klassik ta'lim ideallarini fanga olib kirdi. 1924-yilda Germaniya Reyxining konstitutsiyasi bilan jamoat maktablari „Volksschule“ deb nomlana boshladi. 1960-yillarga qadar boshlang'ich maktab sakkiz yillik edi. Germaniya Federativ Respublikasida maxsus maktabga qo'shimcha ravishda uch bosqichli maktab tizimi mavjud: boshlang'ich maktab, o'rta maktab va uchta maktabni o'z ichiga olgan gimnaziya. Ko'pgina federal shtatlarda boshlang'ich maktab to'rt yildan iborat bo'lib, shundan so'ng har xil turdagi maktablarga bo'linish boshlanadi. Berlinda (G'arbiy) oltita kogorta bor edi. 1970-yillardan boshlab bir nechta federal shtatlarda maktablarning boshqa turlari ham qo'shildi: umumta'lim maktabi, umumiy o'rta ta'lim maktabi va Realschuleni birlashtirgan boshqa qisman integratsiyalashgan tizimlar. Quyi Saksoniyada 1981-yildan boshlab 2004-yilgacha 5-6 yillar davomida umumiy maktab turi sifatida orientatsiya darajalari mavjud edi, shundan keyingina bo'linish boshlandi. Kasb-hunar maktablari gimnaziyaning yuqori darajasi bilan bir mavqega ega bo'ldi. 1980-yillardan boshlab kasb-hunar va umumiy ta'limning tengligi to'g'risida munozaralar olib borilmoqda. Bu fikr kasb-hunar maktablari tomonidan hisobga olingan edi. Kasb-hunar maktablarining tashkil etilishi va kasb-hunar kollejlarga aylantirilishi bilan birinchi marta ushbu ekvivalentlikni maktab darajalari ko'rinishida hujjatlashtirishga qadam qo'yildi: kasb-hunar kollejlari umumiy oliy

ta'limga kirish malakasini ham beradi va kasbiy sohasiga qarab o'z yo'nalishida ishlasa ham bo'ladi.

2019/2020 o'quv yilida Germaniyada 32 332 ta umumta'lim maktablari, jumladan, 15 431 ta boshlang'ich maktab, 3 141 ta gimnaziya, 2 819 ta imkoniyati cheklanganlar maktabi, 2 130 ta integratsiyalashgan umumiy o'rta ta'lim maktabi, 1 915 ta o'rta maktab va 111 ta umumiy o'rta maktab mavjud edi. 2009/2010 o'quv yiliga kelib, jami 43577 ta umumta'lim va kasb-hunar maktablari, shu jumladan Germaniya Federativ Respublikasida 5200 ta xususiy maktablar mavjud edi. Xuddi shu davrda 11,7 mln atrofida o'quvchilardan taxminan 945,000 nafari xususiy maktablarda tahsil oldi. Davlat muassasalari soni 41 886 tadan (1992-yil) 38 377 taga (2009-yil) qisqargani, xususiy muassasalar soni esa xuddi shu davrda jami 5 200 taga oshgani kuzatildi. Xususiy maktablar soni Germaniyaning sharqiy federal shtatlarida besh baravarga oshdi. Xususiy maktablar soni 1990-yillarda tug'ilishning keskin kamayishi sababli barcha maktablarning umumiy soni qisqartirilganda ham o'sishda davom etdi. 2000--2009-yillarda Sharqdagi maktablar soni 29,5% ga kamaydi, lekin xususiy maktablar soni shu davrda 74,6% ga oshgan edi.

Xulosa qilib aytganda, Germaniyada kamroq raqobatbardosh tizim mavjud, buning natijasida talabalar o'rtasida qo'rqitish darajasi past va muvaffaqiyatsizlikdan qo'rqmaydi. Bundan tashqari, Germaniya Iqtisodiy hamkorlik va hamkorlik tashkilotining 76 mamlakati ichida 3-o'rinni egallab, ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan ustun bo'lgan talabalar orasida o'qish bo'yicha eng yuqori ko'rsatkichlardan biriga ega. Bu Germaniya OECD mamlakatlari orasida eng yuqori ma'lumotli ishchi kuchiga ega bo'lishiga olib keladi Inson huquqlarini o'lchash tashabbusi Germaniya ta'lim olish huquqi uchun mumkin bo'lgan daromadning 75,4 foiziga ularning daromad darajasida erishayotganini aniqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1.Mutalipova M.J. B.X.Xodjayev. Qiyosiy pedagogika. Darslik. – T.: Alisher

Navoiy nomidagi O'zbekiston milliy kutubxonasi nashriyoti, 2015 y

2.Sh. Shodmonova., Ergashev P. Qiyosiy pedagogika. Metodik qo'llanma. – T.: TDPU, 2005.

3. D.T.Usmonova. Qiyosiy pedagogika fanidan ma'ruzalar matni.– Navoiy, 2014.

4. Djumaeva N.E. Qiyosiy pedagogika fanidan ma'ruzalar matni. Qarshi, 2015 y

5. Abidov Baxadir Kazimovich. Maktabgacha ta'lim (Xorijiy mamlakatlar tajribasi) «Zamonaviy ta'lim» jurnali. 2017/11

6. N.X. Takanaev «Chet ellar pedagogikasi tarixi-T, 1959 y